

VOTUL ELECTRONIC DIN PUNCTUL DE VEDERE AL CONCEPȚIEI REZULTANTEI

Dumitru JELESCU,
doctorand, ULIM, or. Chișinău
ORCID ID: 0000-0002-7460-0784

CZU: 342.8:159.9.01

DOI: 10.46727/c.01-02-12-2023.p180-182

Abstract. *The article presents the essence of the concept of the resultant, in order to apply it in the process of electronic voting. The universal character of this concept/vector, conceived and created for several years, is that it can be applied everywhere, including in the electronic voting process. In turn, electronic voting is a specific, very complex process of decryption and accounting of ballot boxes, which we will refer to in detail in the following.*

Keywords: *conception, vector, effect, result, resultant conception, effect vector.*

Introducere

„Concepția rezultantei” sau „Vectorul efectului” capătă o răspândire științifică tot mai largă. Primele materiale despre această teorie universală au fost publicate de către Petru Jelescu și Marcel Teleucă [1]. Analizând factorii dezvoltării psihice, în general, și cei ai dezvoltării intelectuale, în particular, autorii au constatat că există multiple grupări, și deci multiple concepții, cu privire la acești factori și la rolul lor în dezvoltarea psihică a omului: concepția biogenetică; concepția sociogenetică; concepția convergenței celor doi factori, biologic și social, dar cu rolul decisiv al influenței factorului biologic; concepția convergenței celor doi factori, biologic și social, dar cu rolul hotărâtor al influenței factorului sociocultural ș.a. După mai multe cercetări teoretice, experimentale și practice, efectuate de-a lungul anilor, P. Jelescu a formulat *Concepția rezultantei interacțiunii factorilor controlați și/sau necontrolați ai dezvoltării continuei, neîntrerupte sau Concepția efectului îmbinat al unor cauze multiple ca relativ necesare și suficiente*, potrivit căreia dezvoltarea psihică generală, dar și dezvoltarea oricăror facultăți psihice particulare, inclusiv mintale, este rezultatul interacțiunii controlate și/sau necontrolate active multifactoriale omogene și eterogene flexibile permanente a individului și/sau grupului pe tot parcursul vieții sau la o etapă ori alta de vârstă a dezvoltării ontogenetice în cadrul activității, comunicării și comportamentului/conduitei umane. Această concepție este o continuare și o variantă dezvoltată a *concepției acțional-sistemică*, elaborată și demonstrată în contextul studiilor teoretico-experimentale ale genezei negării și afirmării la copii, preadolescenți, adolescenți și adulți [2], [3]. Concepția rezultantei este una dintre concepțiile existente sau potențial existente cu privire la factorii dezvoltării psihice și formării personalității. De ea s-a ținut și se ține cont, bunăoară, în pregătirea la matematică a elevilor din învățământul preuniversitar și universitar pentru concursuri și olimpiade (naționale și internaționale), în pregătirea la drept a studenților universităților etc., fiind suficient de adecvată [5], [6], [4], [7].

Aplicarea *Concepției rezultantei* în explicarea votului electronic

În acest articol vom aplica *Concepția rezultantei* în lămurirea votului electronic, care își are particularitățile specifice. Corespunzător, și procedura calculării veridice a rezultatelor votului electronic se va deosebi de cea tradițională, non-electronică.

Potrivit principiului calculării veridice a rezultatelor votului electronic, procedura calculării automatizate a rezultatelor votului electronic trebuie să se desfășoare în conformitate cu *adevărul*, cu *reprezentarea* și cu *viziunea comună* a realității, așa ca într-un final să corespundă acesteia.

În *Studiul de fezabilitate privind votul prin internet pentru Comisia Electorală Centrală din Republica Moldova* este descrisă, pas cu pas, consecutivitatea decriptării și contabilizării urnelor electorale [8]. Astfel, „procesul de decriptare (traducerea unei corespondențe cifrate – *DEX, D.J.*) și contabilizare trebuie să fie efectuat într-un mediu izolat; procesul de decriptare și contabilizare poate fi început numai de membrii CEC; procesul de decriptare și contabilizare trebuie să asigure faptul că toate voturile incluse în urnele electorale au fost exprimate de alegători eligibili; procesul de decriptare și contabilizare trebuie să prevină decriptarea voturilor multiple exprimate de același votant; procesul de decriptare și contabilizare trebuie să asigure că nu este posibilă corelarea dintre ordinea decriptării voturilor cu ordinea exprimării acestora și, prin urmare, să prevină identificarea oricărei legături dintre voturile decriptate și alegători (de ex., folosind un proces de mixare); Comisia Electorală Centrală trebuie să certifice lista voturilor decriptate (de ex., să le semneze electronic); procesul de decriptare și contabilizare trebuie să asigure că este imposibil de corelat informațiile de verificare a votantului (de ex., recipisele de vot) cu opțiunile de vot selectate în buletinul de vot; procesul de decriptare și contabilizare trebuie să asigure dovezi criptografice precum că voturile nu au fost manipulate în timpul acestor procese. Dovezile criptografice ar trebui să fie universal verificabile de orice terț autorizat, fără a compromite informațiile sensibile (cum sunt cheile criptografice private), care permit corelarea dintre voturile decriptate și alegători; procesul de decriptare trebuie să asigure dovezi criptografice care să nu permită manipularea conținutului voturilor decriptate în procesul de decriptare, fără a dezvălui vreo asociere/legătură între voturile decriptate și alegător” [8]. Abia după efectuarea acestor pași va apărea un efect, rezultat privind procedura calculării automatizate a rezultatelor votului electronic.

Concluzii

1. Așadar, *Concepția rezultantei* este aplicabilă în cele mai diverse domenii ale științei și tehnicii, ale economiei și dreptului, ale culturii și artei etc., ale lumii organice și neorganice, ale celei duhovnicești și non-duhovnicești, ale astronomiei și cosmologiei ș. a. m. d., inclusiv a tehnologiilor informaționale și a votului electronic, căruia îi este consacrat acest articol.

2. Principiile votului electronic sunt, în fond, aceleași ca și principiile participării cetățenilor la alegeri, dar și suplimentate cu principiile transparenței, controlului sistemului, siguranței și încrederii, care vizează sistemul electronic de votare, astfel recunoscând legalitatea și legitimitatea votului electronic. Pentru RM, deocamdată, e-votul trebuie să fie o modalitate adițională de vot. Cu timpul însă, treptat, ar putea deveni și unica modalitate de vot.

3. În sistemele de vot prin internet trebuie respectate principiile alegerilor democratice cu privire la organizarea, desfășurarea, participarea, totalizarea, legitimizarea și publicarea lor.

4. Actualmente, în Republica Moldova problema principiilor votului electronic nu este abordată în legislație și în literatura juridică de drept electoral, deși există Recomandarea Rec (2004) 11 și **Recomandarea CM / Rec (2017) 5** a Consiliului Europei. De aceea, credem, e timpul abordării și al introducerii treptate, în legislația din Republica Moldova, a principiilor votului electronic.

5. Analizând principiile dreptului electoral în Republica Moldova privind organizarea, desfășurarea și participarea la vot, atât prin prezența la urne/pe viu, cât și prin internet/electronic, putem constata că la etapa actuală în acest domeniu există multiple probleme care trebuie soluționate.

Bibliografie:

1. JELESCU, Petru, TELEUCĂ, Marcel. Problema factorilor dezvoltării inteligenței matematice. In: *Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială*, 2020, nr. 3(60), pp. 28-39.
2. JELESCU, Petru. Geneza negării la copii în perioada preverbală: studiu teoretico-experimental. Chișinău: Museum, 1999. 248 p. ISBN 9975-905-27-7.
3. JELESCU, Petru. Geneza negării la copii în perioada preverbală: studiu teoretico-experimental. Teză de doct. hab. în psihol. Chișinău, 2000. 249 p.
4. JELESCU, Petru. Negația: abordare, geneză, dezvoltare, mecanisme, formare. In: *Prolegomene din istoria psihologiei în Republica Moldova*. Iași: Pan Europe, 2018, pp. 7-18. ISBN 978-973-8483-84-2.
5. TELEUCĂ, Marcel, JELESCU, Petru. Concepția privind elevii dotați la matematică și pregătirea lor pentru concursuri și olimpiade. In: *Acta et Commentationes, Sciences of Education*, 2020, nr. 4(22), pp. 32-38. ISSN 1857-0623. E-ISSN 2587-3636 https://revista.ust.md/index.php/acta_educatie/article/view/604/590.
6. TELEUCĂ, Marcel, JELESCU, Petru. Problema relației: intelect-dotare intelectuală-predispoziții naturale-aptitudini personale. In: *Acta et Commentationes, Sciences of Education*, 2021, nr. 1(23), pp. 26-35. ISSN 1857-0623. E-ISSN 2587-3636 https://revista.ust.md/index.php/acta_educatie/article/view/625/611.
7. JELESCU, Petru, JELESCU, Dumitru. Концепция результаты как вектор эффекта. In: *EcoSoEn, Scientific Journal Economics, Social and Engineering Sciences*, 2022, nr. 3-4, pp. 83-91. „B” Category. ISSN 2587-344X; E-ISSN 2587-425X.
8. Studiu de fezabilitate privind votul prin internet pentru Comisia Electorală Centrală din Republica Moldova. Raport și foaia preliminară de parcurs. Chișinău, 2016. Versiunea din 28/06/2016, p. 62.